

РОЗКРИТТЯ МОДЕЛЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ ТА ГРИ

Формування просоціальної поведінки молодших школярів

Людмила ПЕРХАЧ, викладач психології,
Бродівський педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича, Львівська обл.

Кожна людина, маленька чи доросла, є частинкою великої цілісної системи — соціуму. І те, наскільки комфортно вона почувається при взаємодії з іншими його членами, у значній мірі залежить від сформованості в дитячому віці еталонів просоціальної поведінки. Тож спробуймо з'ясувати, які важливі чинники має враховувати педагог та яким інструментарієм послуговуватися, аби підготувати учнів до свідомого прийняття й опанування соціально важливих норм взаємодії.

Аби підготувати дитину до життя у швидкозмінному суспільстві, сучасній школі потрібні такі технології виховання, які враховують усе розмаїття взаємозв'язків учнів з навколишнім середовищем, суб'єктивні умови розвитку кожного з них і, безумовно, спрямовані на вироблення у дітей ціннісних орієнтирів та просоціальної поведінки.

Просоціальна поведінка — це система дій і вчинків особистості, що характеризується такими особливостями:

- свідомим прийняттям соціально значущих норм і цінностей, умінням конструктивно розв'язувати міжособистісні та групові суперечності,
- несприйнятливостю до ризикованих способів полісуб'єктивних взаємодій,
- здатністю до самореалізації у різних видах соціально значущої діяльності.

Такий тип поведінки формується під впливом соціального середовища та найближчого оточення; опосередковується дружніми взаємовідносинами, діалоговою взаємодією, соціальним взаєморозумінням, турботою про благополуччя інших.

Важливу роль у формуванні просоціальної поведінки дітей відіграють сім'я, церква, телебачення,

спортивні та громадські об'єднання. Чільне місце серед інституцій, що впливають на вироблення у дитини уявлень про способи взаємодії з іншими членами суспільства, посідає школа.

Особливість просоціального розвитку школяра полягає у включенні його в нову систему відносин, спілкування з дорослими й однолітками, в опануванні нових соціальних функцій. У школі це виявляється, передусім, у необхідності налагодження стосунків не з одним, а з багатьма вчителями, врахування особистісних якостей кожного з них та їхніх нерідко суперечливих вимог.

Які ж особливості формування просоціальної поведінки дитини 6–10 років? Детальніше розкриємо їх.

Просоціальний розвиток молодших школярів

Учні початкової школи зберігають багато дитячих якостей: легковажність, довірливість, погляд на дорослого знизу вгору. Але поступово починають втрачати безпосередність у поведінці й свідоміше керувати своїми діями.

Навчання, що стає провідною діяльністю, змінює соціальний статус дитини. У неї виникає потреба знайти своє місце серед однолітків. Змінюються цінності дитини, весь устрій її життя.

Поява широких реалістичних інтересів змушує молодшого школяра звертати увагу на переживання інших людей. Дитина починає об'єктивно розуміти чуже страждання саме як неприємне переживання

іншої людини (наприклад свого товариша чи мами), а не тільки як джерело незручностей для себе.

Дитина 6–10 років може співчувати чужому горю, відчувати жалість до хворої тварини, бути готовою віддати іншому щось дороге для неї самої. Однак така поведінка ще тільки формується і не є стійкою: у схожих ситуаціях дитина може і не виявляти ці почуття, а навпаки — посміється з невдачі товариша, поставиться з байдужістю до чужого нещастя.

Безпосереднє переживання дитини підказує їй, які дії добрі, а які — погані. Тому, роблячи недозволені вчинки, вона відчуває сором, каяття, іноді страх.

У перші шкільні роки в дитини інтенсивно розвиваються моральні якості: товариськість, відповідальність за клас, співчуття до людей, у яких трапилося нещастя. Такі переживання дуже важливі для маленького школяра, адже вони формують звичку поводитися відповідно до тих норм, які прищеплюють йому дорослі.

Почуття як мотиви поведінки відіграють значущу роль у становленні юної особистості. Поступово вони стають дівішими і виявляються в різноманітних формах поведінки. Так, прагнення, пов'язані з переживаннями співчуття, дружелюбності, активізуються, коли школярі беруть участь у справах, спрямованих на спільне благо: збирають макулатуру, саджають дерева, прикрашають вулиці. Під час таких дій моральні якості розвиваються й поглиблюються, перетворюються в дієву силу, що надихає на добрий учинок. Але все це відбувається за однієї умови — ситуація, у яку потрапляє дитина, має породжувати в її душі сильний емоційний відгук.

Роль гри в особистісному зростанні дитини

Почуття обов'язку, готовність до співпереживання та безкорисливої допомоги можна успішно розвивати у грі, оскільки вона є провідним видом діяльності у молодшому шкільному віці. У грі формується емоційний інтелект дитини, розвивається її мовлення, завоюються моделі поведінки тощо.

Основний принцип теорії ігор полягає в тому, що **будь-яке спілкування корисне і вигідне людям**. Безпосередній контакт сприятливо впливає не тільки на фізичний та емоційний розвиток, але й на біохімічні процеси, що відбуваються в головному мозку.

Оскільки у молодших школярів домінує образне мислення, то для формування просоціальної поведінки варто послуговуватися ситуаційно-рольовими, сюжетно-рольовими й соціально орієнтованими іграми та інсценізаціями.

Добираючи рольову гру, педагог обов'язково має враховувати такі аспекти:

- психологічні передумови взяття на себе дитиною певної ролі в грі;
- розвиток змісту виконуваної дитиною ролі;
- зміну ставлення гравця до взятих на себе функцій.

У грі діти відтворюють соціальні відносини, тому, граючи, вони мають змогу перевірити накопичений життєвий досвід. Наприклад, виконуючи в костюмах ролі казкових персонажів, маленькі актори можуть відтворити пережиті почуття, зімітувати сцену, аналогічну тій, з якою можна зіткнутися у щоденному житті. Такі обставини сприяють формуванню моделей просоціальної поведінки.

Гра відкриває широкі можливості для розвитку і самопізнання. Вона дає змогу осмислити і зрозуміти своє внутрішнє “я”, побудувати нові моделі взаємодії з оточенням, навчитися інакше ставитися як до себе, так і до близьких людей, до світу навколо себе. Гра розвиває важливі соціальні навички й уміння, здатність до емпатії та кооперації, вміння вирішувати конфліктні ситуації через співробітництво, вчить бачити ситуацію очима інших і збагачує життєвий досвід гравців.

Педагогам, що працюють з молодшими школярами, стануть у пригоді ігри, в ході яких можна розв'язати такі важливі завдання:

- формувати у дітей уміння вживатися в ігровий простір і відтворювати відповідну ситуацію;
- створити умови для вільного імпровізування та осмислення досвіду групової взаємодії,
- спонукати учнів до самопізнання й формулювання життєво важливих висновків на основі взаємодії персонажів гри.

Розкриємо зміст деяких ігор.

Усмішка дружби

Мета: зняття психоемоційного напруження, розвиток почуття довіри.

Хід гри

Діти стають колом і беруться за руки. Педагог просить учнів по черзі повернутися до сусіда зліва, подивитися йому в вічі й усміхнутися. Усмішка має “пройти” все коло.

Місток

Мета: тренування здатності до порозуміння.

Хід гри

На підлозі на відстані 30 см одна від одної проводять дві паралельні лінії — це “місток”, під ним — швидка “гірська річка”. На місток назустріч одне одному виходять двоє дітей. Не розмовляючи, мають розійтися, не наступивши при цьому на лінію. Наступити на лінію означає зірватися з містка.

Грають діти парами зі зміною партнерів.

По завершенні гри обмінюються враженнями, з ким у грі почувалися надійно й упевнено.

Добра тваринка

Мета: розвиток навичок групової взаємодії.

Хід гри

Учні стають колом і беруться за руки. Педагог тиенько говорить: “Ми — одна велика добра тварина. Послухаймо, як вона дихає!”. Усі прислухаються до дихання

ОСВІТЯНИ ЛЬВІВЩИНИ — ПЕДАГОГАМ УКРАЇНИ

Зустрічайте у 2019 році спецвипуск журналу, в якому буде представлено **кращий досвід учителів Львівської області**.

У лютовому випуску

- Компетентнісні завдання з математики
- Ситуація успіху як спосіб розкриття здібностей, талантів і можливостей кожної дитини
- Досвід упровадження принципів педагогіки партнерства
- Методичні рекомендації до викладання теми тижня у 2-му класі "Ідеї. Винаходи. Відкриття"
- Гендерно чутливе читання дитячих книжок
- Інклюзивна освіта: робота з дітьми, які мають легку й помірну розумову відсталість, розлади аутичного спектра і синдром Дауна
- Управлінська компетентність працівника закладу освіти
- Реалізація особистісно орієнтованої освітньої програми "Лицем до дитини" у практиці школи
- Педагогічні умови формування громадянськості молодших школярів
- Урок математики з теми "Додавання та віднімання трицифрових чисел. Розв'язування задач на знаходження трьох чисел за трьома сумами"
- Урок німецької мови "Körperteile. Частина тіла"
- Сценарій екологічного заходу "Клекіт, клекіт, клекіт! То летять лелеки!"

ЗАОЩАДЬТЕ до 10%

- 1 Заходьте на сайт upsh.com.ua
- 2 Оформлюйте онлайн-передплату на журнали "УПШ" та "Джміль"
- 3 Щомісяця гарантовано отримуйте надійну методичну підтримку!